

SZÉKELY MELINDA

Hercules oszlopaitól a Boldogok szigetéig: Szigetek a lakott világ nyugati szélén (Plin. HN. 6, 196–205)

C. Plinius Secundus Maior *Naturalis historia* műve 6. könyvében (cap. 196–205) az Afrika nyugati partján túl fekvő szigetekről ír, ahol megemlíti Atlantist, a Bíbor-szigeteket és az irodalmi hagyományból jól ismert Boldogok szigeteit is. Jelen munkában e részlet fordítása olvasható bevezetővel és jegyzetekkel ellátva.

Kulcsszavak: Plinius, *Naturalis historia*, Iuba, Hanno, *insulae Purpureae*, *insulae Fortunatae*

„csodálatos vágyat érzett, hogy a szigeteken telepedhessék le, és ott éljen csendességben, szabadon a zsarnokságtól és a soha nem szűnő háborúktól.”¹

Az oikumené határán fekvő szigetek világa régóta foglalkoztatta az embereket, gyakran írtak róluk az irodalmi művekben. Már Homéros óta kedvelt toposz az ismert világ szélén elhelyezkedő, alig ismert, misztikus sziget, ahol az emberek boldogságban, gondtalanul, a természettel harmóniában élnek, beteljesítve az emberiség mindenkori vágyait.

C. Plinius Secundus Maior,² a Kr. u. 1. századi Római Birodalom prominens alakja, katonatiszt, befolyásos római állami hivatalnok, elismert író, számos műve közül csupán a *Naturalis Historia* maradt fenn; a harminchét könyvből álló, enciklopédikus jellegű, gyűjteményes munkában összefoglalta kora teljes természettudományos ismeretanyagát. Plinius a *Naturalis Historia* 6. könyvében ír az Afrika nyugati partján túl fekvő szigetekről (HN. 6, 196–205). Kis szigeteknek tartja Hercules oszlopait (HN 6, 199), vagyis a Gibraltári-szorossal határos hegyeket is, amelyek a rómaiak

¹ Plut. *Sert.* 9. Ford. MÁTHÉ Elek.

² Kr. u. 23/24–79. Pliniusához ld. még: GESZTELYI (2001).

számára a civilizált világ (*mare nostrum*) és az ismeretlen, veszélyes óceán közötti határt szimbolizálták. A művében hivatkozott szerzők között megnevezi Ephorust, Eudoxust, Timosthenest és Clitarchust is, akik számos szigetet említettek és írtak le ezen a területen. Így az Aethiops-óceánban fekvő Cerne szigetét is, amelynek sem a kiterjedését, sem a szárazföldről való távolságát nem ismerik az említett szerzők, csak annyit jegyeznek meg róla, hogy *aethiops* (vagyis sötétbőrű) törzsek lakják (HN. 6, 198).³ Polybius és Cornelius Nepos viszont pontosabb adatokkal szolgálnak Cerne szigetről, leírják a méretét, és hogy az Atlasz-hegységgel szemben fekszik csakúgy, mint a mitikus hagyományból jól ismert, egy természeti katasztrófa következtében elsüllyedt Atlantis szigete (HN 6, 199). Afrika nyugati partvidékén a földrajzi viszonyítási pont egy félsziget, Hesperu Ceras, vagyis a „Nyugat szarva”, amelyet már Hanno karthagói hadvezér (HN. 6, 200) is megemlíti Kr. e. 5. századi *periplus*ában. A félszigettel szemben találhatóak a Gorgádok szigetei, ahol a gorgók laknak, akikkel Hanno személyesen is találkozott. Itt nem mitológiai lényekre, az istenek leányaira, Medusára és nővéreire kell gondolnunk, hanem bozontos szőrű lényekre, akiket egyes kutatók még a később felfedezett nyugat-afrikai gorillákkal is kapcsolatba hoztak. Hanno két gorgó bőrét el is hozta a szigetről, és Carthagóban, Plinius leírása alapján Iuno, valójában talán inkább Tanit vagy Astarte templomában őrizték azokat. A bőroket 350 éven keresztül csodálhatták, ugyanis Carthago római bevételéig, Kr. e. 146-ig megmaradtak (HN. 6, 200). Statius Sebosus szerint a Gorgádok szigeteitől 40 napi hajóútnyira találhatóak a Hesperidák szigetei, majd Mauritania szigetei, utóbbiakat Iuba személyesen is meglátogatta (HN. 6, 201).

Ezeken túl fekszenek Plinius szerint a Boldogok szigetei (*Fortunatae insulae*), vagy más néven a Szerencsés-szigetek (HN. 6, 202–205), amelyek azonosítása a különböző antik adatok miatt nem egyértelmű, de a szigetcsoport leírása és elhelyezkedése mégis leginkább a mai Kanári-szigetekre utal. Az antik mítoszokban a Boldogok szigeteit a világ legnyugatibb részének tartották, ahol a Nap szekerének útja véget ér, ahol örök tavasz és jólét van. A szigeteket az Elysium fogalmával, a görög Alvilág egy utópisztikus helyszínével hozták összefüggésbe, amelyről úgy gondolták,

³ Az *aethiops*sokhoz ld. még: SZÉKELY (2022a: 95–109), SZÉKELY (2022b: 317–332).

hogy a nyugati óceánban, az ismert világ peremén található. A Boldogok szigetei már Homéros óta nagy jelentőségűek az irodalomban (*Od.* 4, 561–569). Ír róluk Plinius mellett Statius Sebosus, Iuba, Plutarchus, Florus, Flavius Philostratus, Ptolemaeus és Lucianus is. Homéros a világ szélére helyezi az Elysiumot, „hol a legkönnyebb lét várja a földilakókat: hó nem esik, viharok sose dúlnak, nincs soha zápor, éleshangu Zephír szele fú csak folyton e tájon, Ókeanosztól jó, hogy az embereket felüdítse”.⁴

Plutarchus hasonlóan ír Sertorius életrajzában: „Nagy időközökben mérsékelt mennyiségű eső hull a szigeteken, langyos és harmatot hozó szelek járnak, s a jó termékeny talaj nemcsak szántásra és vetésre alkalmas, hanem oly sok és ízletes gyümölcs is megterem magától, hogy a lakosok kényelmesen, minden munka nélkül megélhetnek. Ezenfelül az évszakok váltakozása közötti mérsékelt átmenetek miatt a szigeteken nagyon egészséges a levegő. A szárazföld felől fújó északi és keleti szél ugyanis a közbeeső nagy távolság miatt szétszóródnak, csaknem teljesen erejüket veszítik, a déli és nyugati szél pedig, amely a tenger felől éri a szigeteket, langyos futó esőket és enyhe harmatot hoz magával, amely a talajt felfrissíti és termékennyé teszi.”⁵ Lucianus a Boldogok szigetéről ugyancsak az édes, illatos levegőt, a lágyan fújdogáló szellőket, az örök tavaszt és a bőven termő gyümölcsöket emeli ki. Statius Sebosus megadja a szigetek számát és elhelyezkedését is, név szerint Iunonia, Pluvialia, Capraria, Invallis és Planasia (*HN.* 6, 202). Iuba a Bíbor-szigetektől (*insulae Purpureae*) adja meg a távolságot a Boldogok szigeteihez (*HN.* 6, 203). Iuba szerint az első sziget Ombria (Pluvialia görög neve), mellette Iunonia, ahol egy kőszentély található, Capraria, amely tele van óriásgyíkokkal, Ninguaria, ahol örök hó fedti az egyik hegycsúcsot és Canaria, amelyet a rajta élő nagytestű kutyákról neveztek el; a szigetek bővelkednek gyümölcsökben és madarakban, valamint bőséggel található ott méz is (*HN.* 6, 204–205).

Plinius a művében részletesen idézi a fenti szerzőket, majd egy meglepő megjegyzéssel zárja le a Boldogok szigeteiről írt beszámolóját: „Ezeket a fentebb felsorolt szigeteket vízi szörnyek rothadó testeik lepik el szüntelenül, amelyek a tengerből sodródni ki a partra.” (*HN.* 6, 205). Ez a megjegyzés minden bizonnyal azt jelzi, hogy Plinius számára a

⁴ Ford. DEVECSERI Gábor.

⁵ Ford. MÁTHÉ Elek.

Boldogok szigetei már nem a távoli, misztikus, idealizált világot jelentik, hanem egy valamelyest már ismert, bár távoli, de mégis elérhető, reális szigetcsoportot. Ez a megjegyzése a szintén mesés, de Plinius korában talán valósnak tartott tengeri szörnyek kellemetlenül bomló tetemeiről szignifikánsan ellenpontozza a korábbi elképzeléseket az elysiumi harmóniáról. Ezzel a mondatával Plinius szakít a Boldogok szigeteinek idealizált képével.

A fordítás a *Sammlung Tusculum* szövegkiadása alapján készült.⁶ A szöveg értelmezéséhez és a jegyzetekhez felhasználtam ezen kívül Desanges,⁷ valamint Conte⁸ munkáit is. A Plinius-részlet fordítása során a személyneveket, földrajzi neveket és mértékegységeket a szerző által használt latin alakjukban hagytam, a jegyzetben ezekhez magyarázatot fűztem.

Források

- BRODERSEN 1996 K. BRODERSEN (ed., trad.), *C. Plinius Secundus d. Ä.: Naturkunde.VI. Geographie: Asien*, München, 1996.
- CONTE 1982 G. B. CONTE (ed., trad., note), *Gaio Plinio Secundo: Storia naturale*, Torino, 1982.
- DESANGES 2008 J. DESANGES (établ., trad.), *Pline L'Ancien: Histoire naturelle. Livre VI, 4e partie: L'Asie africaine sauf l'Egypte. Les dimensions et les climats du monde habité*, Paris, 2008.
- DEVECSERI 1983 DEVECSERI G. (ford.), *Homérosz: Odüsszeia*, Budapest, 1983.
- MÁTHÉ 1978 MÁTHÉ E. (ford.), *Plutarkhosz: Párhuzamos életrajzok*, Budapest, 1978.
- RACKHAM 1942 H. RACKHAM (ed., transl.), *Pliny: Natural History in Ten Volumes with an English Translation II. libri III-VIII*, London – Cambridge, 1942.

Felhasznált irodalom

- ALZOLA 1989 J. M. ALZOLA, *A Brief History of the Canary Islands*, Las Palmas, 1989.
- GESZTELYI 2001 GESZTELYI T., *Plinius Maior: Természetrjz. Az ásványokról és a művészetekről (XXXIII–XXXVII). Utószó*, Darab Á. – Gesztelyi T. (ford.), Budapest, 2001.

⁶ BRODERSEN (1996). Kivétel a 199. caput számadata, ahol RACKHAM szövegkiadását fogadtam el.

⁷ DESANGES (2008).

⁸ CONTE (1982).

- SZÉKELY 2022a SZÉKELY M., *Plinius Egyiptomról és Aethiopiáról*, *Aetas*, 37 (2022/2), 95–109.
- SZÉKELY 2022b SZÉKELY M., *Plinius leírása mesés és különleges lényekről*, *Antikvitás és Reneszánsz, Ünnepi különszám Lázár István Dávid 60. születésnapjára* (2022), 317–332.

Plinius: *Naturalis historia* 6, 196–205.

XXXV. 196. Aethiopum terram universam cum mari Rubro patere in longitudinem |XXI|·LXX p., in latitudinem cum superiore Aegypto |XII|·XCVI Agrippa existimavit. Quidam longitudinem ita diviserunt: a Meroe Sirbitum XII dierum navigationem, ab ea XV ad Dabellos, ab his ad oceanum Aethiopicum VI dierum iter. In totum ab oceano ad Meroen DCXXV p. esse inter auctores fere convenit, inde Syenen quantum diximus.

197. Sita est Aethiopia ab oriente hiberno ad occidentem hibernum. Meridiano cardine silvae, hebeno maxime, virent. A media eius parte imminens mari mons excelsus aeternis ardet ignibus, Theon Ochema dictus Graecis. A quo navigatione quadridui promunturium quod Hesperu Ceras vocatur, confine Africae iuxta Aethiopas Hesperios. Quidam et in eo tractu modicos colles amoena opacitate vestitos Aegipanum Satyrorumque produunt.

XXXVI. 198. Insulas toto eo mari et Ephorus conplures esse tradidit et Eudoxus et Timosthenes, Clitarchus vero Alexandro regi renuntiatam adeo divitem, ut equos incolae talentis auri permutarent, alteram ubi sacer mons opacus silva repertus esset, destillante arboribus odore

¹ Vö. Plin. *HN.* 6, 3; Frg. 35 Riese.

² Vö. Plin. *HN.* 6, 84.

³ 3211,5 km.

⁴ 1918 km.

⁵ Vö. Plin. *HN.* 6, 177.

⁶ Vö. Plin. *HN.* 6, 194.

⁷ Csak itt és a *HN.* 6, 190-nél említett törzs.

⁸ Óceán Aethiopiánál; a Közép-Afrika nyugati partvidékén elterülő óceán elnevezése. Vö. Plin. *HN.* 6, 70.

⁹ 925 km.

¹⁰ Vö. Plin. *HN.* 6, 177.

¹¹ Plin. *HN.* 6, 184.

¹² Aethiopia (Aithiopia) az ókori Nubia területe, a mai Szudán. Plinius azonban – az ókori hagyomány alapján – úgy gondolja, hogy Aethiopia, az aethiopok földje Afrika nyugati partjáiig húzódik. Az aethiopok elnevezés az antikvitásban a sötétbőrű embereket általánosságban is jelöli.

196. Agrippa¹ az aethiopok egész földjét a Vörös-tengerrel² együtt 2170 mérföld³ hosszúságúra, és Felső-Egyiptommal együtt 1296 mérföld⁴ szélességűre becsülte. Egyesek így osztották fel a hosszúságát: Meroétól⁵ Sirbitusig⁶ 12 nap hajóval, ettől a dabellusokig⁷ 15 nap, és ezektől az Aethiops-óceánig⁸ 6 napi út. A szerzők többnyire egyetértenek abban, hogy az óceántól Meroéig összesen 625 mérföld⁹ a távolság, innen Syenéig¹⁰ pedig akkora, amekkorát már elmondtunk.¹¹

197. Aethiopia¹² délkelettől délnyugatig terjed. A déli határán erdők, leginkább ébenfák zöldellnek. A középső részén közvetlenül a tenger mellett kiemelkedik egy magas hegy, amely örök tüzeztől ragyog; a görögök Theon Ochemának¹³ nevezik. Ettől négynapos hajóútra, Afrika határán, a nyugati aethiopok¹⁴ mellett van egy hegyfok, amelyet Hesperu Cerasnak¹⁵ neveznek. Egyes szerzők beszámolnak arról, hogy ezen a vidéken a mérsékelt magas, kellemes árnyékkal borított dombokon aegipanok és satyrok¹⁶ élnek.

198. Azt, hogy abban az egész tengerben számos sziget van, Ephorus¹⁷ hagyta ránk, ugyanúgy Eudoxus és Timosthenes;¹⁸ Clitarchus¹⁹ pedig azt mondja, hogy Nagy Sándor királynak hírt adtak egy olyannyira gazdag szigetről, hogy a lakói lovakat cseréltek egy talentum aranyért; egy másik szigetről pedig, hogy találtak rajta egy szent hegyet árnyas erdővel, amelynek fáiból csodálatosan kellemes

¹³ Görögül szó szerint az „Istenek harci szekere”, hegy Afrika nyugati partján. Már Hanno (Plin. *HN.* 6, 200) *periplus*ában megjelenik. Vö. Plin. *HN.* 5, 10. Valószínűleg a mai Kamerun-hegy.

¹⁴ Pliniusnál *aethiops Hesperius*. Afrika nyugati részén élő aethiopok, vö. Plin. *HN.* 6, 195.

¹⁵ Görögül szó szerint a „Nyugat szarva”, Afrika nyugati partján. Már Hanno (Plin. *HN.* 6, 200) *periplus*ában megjelenik. Vö. Plin. *HN.* 5, 10. Valószínűleg a mai Cape Verde hegyfok.

¹⁶ Aegipanok szó szerinti jelentése: „kecskelábúak”. Ezekhez a félig kecskebak, félig ember kinézetű mesebeli lényekhez vö. Plin. *HN.* 5, 7.

¹⁷ FGrHist 70 F 172.

¹⁸ Vö. Plin. *HN.* 6, 15.

¹⁹ FGrHist 137 F 29; vö. Plin. *HN.* 6, 36.

mirae suavitatis. Contra sinum Persicum Cerne nominatur insula adversa Aethiopiae, cuius neque magnitudo neque intervallum a continente constat; Aethiopas tantum populos habere proditur.

199. Ephorus auctor est a Rubro mari navigantes in eam non posse propter ardores ultra quasdam columnas – ita appellantur parvae insulae – provehi. Polybius in extrema Mauretania contra montem Atlantem a terra stadia VIII abesse prodidit Cernen, Nepos Cornelius ex adverso maxime Carthaginis a continente p. X, non amplioem circuitu II. traditur et alia insula contra montem Atlantem, et ipsa Atlantis appellata. Ab ea V dierum praenavigatione solitudines ad Aethiopas Hesperios et promunturium quod vocavimus Hesperu Ceras, inde primum circumagente se terrarum fronte in occasum ac mare Atlanticum.

200. Contra hoc quoque promunturium Gorgades insulae narrantur, Gorgonum quondam domus, bidui navigatione distantes a continente, ut tradit Xenophon Lampsacenus. Penetravit in eas Hanno Poenorum imperator prodiditque hirta feminarum corpora, viros pernicitate evasisse; duarum Gorgadum cutes argumenti et miraculi gratia in Iunonis templo posuit, spectatas usque ad Carthaginem captam.

²⁰ Vö. Plin. *HN.* 6, 41.

²¹ Aethiopia másik oldalán, azaz Afrika nyugati részén.

²² Sziget Afrika nyugati partjánál.

²³ Hercules oszlopai, a klasszikus ókorban a Gibraltári-szorossal határos hegyek elnevezése. Az egyik a Gibraltári Szikla (latinul *Calpe*) északra, az európai parton, a másik az Abyle-hegy (*mons Abyla*), ma Jebel Musa, a marokkói parton. A rómaiak számára a civilizált világ (*mare nostrum*) és egy ismeretlen, veszélyes óceán közötti határt szimbolizálták.

²⁴ Polyb. *Hist.* 34, 15, 9.

²⁵ Vö. Plin. *HN.* 6, 175.

²⁶ Hegység Északnyugat-Afrikában; vö. Plin. *HN.* 5, 6.

²⁷ Nep. *Frg.* 16 Peter (HRR II 32); vö. Plin. *HN.* 6, 5.

²⁸ A punok ismert fővárosa; vö. Plin. *HN.* 5, 24.

²⁹ 10 mérföld: 14,8 km.

³⁰ 3 km.

³¹ Mitikus sziget az Atlanti-óceánban, amely állítólag Hercules oszlopaitól (Gibraltári-szoros) nyugatra feküdt. Platón szerint a sziget egy természeti katasztrófa következtében süllyedt el.

³² Vö. Plin. *HN.* 6, 197.

³³ Nem azonosított szigetek Afrika nyugati partján, de valószínűleg a mai Zöld-foki-szigetek; vö. Pomponius Mela 3, 99.

illat áramlik ki. A Perzsa-öböllel²⁰ átellenben, Aethiopia másik oldalán²¹ van egy sziget, amelyet Cernének²² neveznek; ennek sem a kiterjedése, sem a szárazföldről való távolsága nem ismert, de annyit elárulnak róla, hogy csak aethiops törzsek lakják.

199. Ephorus szerint a hajósok nem tudnak elhajózni a Vörös-tengertől a hőség miatt egy bizonyos Oszlopokon²³ túl – mert így neveznek egyes kis szigeteket. Polybius²⁴ arról számol be, hogy Cerne Mauritania²⁵ legszélén, az Atlas-hegységgel²⁶ szemben fekszik, 8 *stadium*ra a szárazföldről; Cornelius Nepos²⁷ viszont azt állítja, hogy Cerne leginkább Carthagóval²⁸ átellenben fekszik, 10 mérföldre²⁹ a szárazföldről, és nem több a kiterjedése, mint 2 mérföld.³⁰ Azt mondják, hogy van egy másik sziget is az Atlas-hegységgel szemben, amelynek Atlantis³¹ a neve. Ettől ötnapos tengeri úttal lehet elérni a nyugati aethiopok sivatagjait és azt a hegyfokot, amelyet Hesperu Cerasnak nevezünk,³² ahonnan a szárazföld vonala nyugatra, az Atlanti-óceán felé fordul el.

200. Azt beszélnek, hogy ezzel a földnyúlvánnyal szemben vannak a Gorgádok szigetei,³³ amelyek hajdan a Gorgók³⁴ lakhelyei voltak, ezek a lampsacusi Xenophon³⁵ híradása szerint kétnapi hajózásra vannak a szárazföldről. Hanno,³⁶ a pun hadvezér eljutott ezekre a szigetekre, és arról számolt be, hogy a nők testét itt bozontos szőr borítja, a férfiak viszont fürgeségüknek köszönhetően elmenekültek előle. Két gorgó bőrét bizonyíték és érdekesség gyanánt Iuno templomában helyezte el, ahol egészen Carthago [római] bevételeig megcsodálhatóak voltak.³⁷

³⁴ A szigetek lakóiként csak itt vannak említve. A Gorgók mitológiai lények, Phorkys és Kétó tengeri istenek leányai, a raiák testvérei. A monda szerint messze nyugaton, az Okeanos túlsó partján, a holtak országának s a boldogok lakhelyének szomszédságában éltek. A legismertebb Gorgó nővér Medusa, akinek hajfürtjei ércből vannak s kígyóktól átszóttek. A mítosz szerint, aki a Gorgó szemébe tekintett, kővé vált.

³⁵ Lampsacusi Xenophon (Kr. e. 2. sz.), egy görög nyelvű fantasztikus útikönyv szerzője.

³⁶ Hanno előkelő származású karthágói hadvezér (Kr. e. 5. sz.), akit egy 60 hajóból álló flotta élén 30 ezer emberrel küldtek Afrika észak-nyugati partjainak felfedezésére. Áthajózott a Gibraltári-szoroson, hét coloniát alapított vagy népesített be újra a mai Marokkó afrikai partjai mentén. Hanno különféle bennszülött népekkel találkozott útja során, és sokféle fogadtatásban részesült. Útjának célja a nyugat-afrikai aranyút biztosítása lehetett. A *Periplus* megmaradt a görög nyelvű kéziratokban. Az eredeti, pun nyelven írt változat elveszett, a görög fordítás rövidített, 101 soros.

³⁷ A bőrt Iuno (Tanit vagy Astarte) templomában őrizték, és Kr. e. 146-ig, Carthago római bevételeig fennmaradtak, mintegy 350 évvel Hanno expedíciója után.

201. Ultra has etiamnum duae Hesperidum insulae narrantur, adeoque omnia circa hoc incerta sunt, ut Staius Sebosus a Gorgonum insulis praenavigatione Atlantis dierum XL ad Hesperidum insulas cursum prodiderit, ab his ad Hesperu Ceras unius. Nec Mauretaniae insularum certior fama est. Paucas modo constat esse ex adverso Autololum a Iuba repperas, in quibus Gaetulicam purpuram tinguere instituerat.

XXXVII. 202. Sunt qui ultra eas Fortunatas putent esse quasdamque alias, quo in numero idem Sebosus etiam spatia complexus Iunoniam abesse a Gadibus DCCL p. tradit, ab ea tantundem ad occasum versus Pluvialiam Caprariamque; in Pluvialia non esse aquam nisi ex imbri. Ab iis CCL Fortunatas contra laevam Mauretaniae in VIII horam solis; vocari Invallem a convexitate et Planasiam a specie, Invallis circuitu CCC p.; arborum ibi proceritatem ad CXL pedes adulescere.

³⁸ A Plin. *HN.* 6, 197-ben megnevezett Hesperu Ceras előtti szigetek Afrika nyugati partján; vö. Pomponius Mela 3, 100.

³⁹ Staius Sebosus görög földrajztudós, aki Kr. e. 100 körül alkotott; vö. Plin. *HN.* 6, 183.

⁴⁰ II. Iuba, Iuba mauretaniai király fia. Zamánál Caesar foglya lett, aki Rómába küldte őt s alapos nevelésben részesítette. Később eljegyeztette vele Antonius és Cleopatra leányát, Cleopatra Selenét, és 25-ben visszahelyezte apja örökébe, neki ajándékozván még Mauretaniát is. Iuba jeles író volt, földrajzi és történeti műveket írt. Plutarchus, Appianus, Dio Cassius használták is munkáit. Vö. Plut. *Vit. Ant.* 87, *Vit. Caes.* 55.

⁴¹ Nagy gaetulus törzs Afrika nyugati partján az Atlas (vö. Plin. *HN.* 6, 199) lábánál. Vö. Plin. *HN.* 5, 5.

⁴² Latinul *Fortunatae insulae*, Szerencsés-szigetek, vagy közismertebb nevükön Boldogok szigetei. Az Atlanti-óceánban fekvő szigetek Homéros óta (*Od.* 4, 563) nagy jelentőségűek az irodalomban. Azonosításuk a különböző antik adatok miatt nem egyértelmű, de valószínűleg a mai Kanári-szigetek.

⁴³ Iunonia csak itt említett sziget.

⁴⁴ 1110 km.

201. Állítólag a Gorgádokon túl van még a Hesperidák³⁸ két szigete is, de ezek körül minden annyira bizonytalan, hogy Statius Sebosus³⁹ a Gorgádok szigeteitől Atlantis mellett elhaladva a Hesperidák szigetekig negyvennap hajóútról tudósít, míg ezektől a szigetektől a Hesperu Cerasig csak egynapi hajóutat állapít meg. Mauretania szigeteiről sincs biztosabb hír: csupán annyi bizonyos, hogy Iuba⁴⁰ felfedezett néhányat az autololok⁴¹ szigeteivel szemben, amelyeken bevezette, hogy gaetulusi bíborral fessenek.

202. Vannak, akik azt gondolják, hogy ezeken túl fekszenek a Boldog-szigetek,⁴² és más egyéb szigetek, amelyeket Sebosus is megemlített, és nemcsak a számukat, hanem a távolságukat is megadta; arról tudósít, hogy Iunonia⁴³ 750 mérföldre⁴⁴ van Gadestől,⁴⁵ tőle ugyanakkora távolságra nyugat felé Pluvialia⁴⁶ és Capraria;⁴⁷ hogy Pluvialián nincsen víz, hacsak nem esik az eső. Ezekről a Boldog-szigetek 250 mérföldre⁴⁸ fekszenek, Mauretániától balra, abban az irányban, amelyben a Nap 8 óra-kor áll:⁴⁹ az egyik Invallis⁵⁰ szigete, amely dombos felszínéről, a másik Planasia⁵¹ szigete, amely sík felszínéről kapta a nevét; Invallis kerülete körülbelül 300 mérföld,⁵² fáinak magassága a 140 lábat⁵³ is eléri.

⁴⁵ Gades sziget és város neve Hispaniában (Baetica), ma Cádiz, amelyet egykor punok alapítottak Erythea (ma Leon) szigetén, a Hercules oszlopain túl. Kereskedelméről nevezetes város volt. A tengerszoros legkeskenyebb helyén át egy stadiumnyi széles híd vezetett a szárazföldre, ahol Gades városához tartozott még egy kikötőváros is (ma Puerto Real).

⁴⁶ Talán a mai Lanzarote.

⁴⁷ Capraria: „kecskesziget”; talán a mai Fuerteventura vagy az El Hierro.

⁴⁸ 370 km.

⁴⁹ Évszaktól függően délnyugati irányban.

⁵⁰ Brodersen feltételezi, hogy Pliniusnál elírás lehet az Invallis név a Nivalis helyett (248).

⁵¹ Planasia neve a latin *planus* melléknévből származik, a jelentése 'sík, sima'.

⁵² 444 km.

⁵³ 41,5 m.

203. Iuba de Fortunatis ita inquisivit: sub meridiem quoque positas esse prope occasum, a Purpurariis DCXXV p., sic ut CCL supra occasum navigetur, dein per CCCLXXV ortus petatur. Primam vocari Ombrion, nullis aedificiorum vestigiis; habere in montibus stagnum, arbores similes ferulae, ex quibus aqua exprimatur, e nigris amara, ex candidioribus potui iucunda.

204. Alteram insulam Iunoniam appellari; in ea aediculam esse tantum lapide exstructam. Ab ea in vicino eodem nomine minorem, deinde Caprariam, lacertis grandibus refertam. In conspectu earum esse Ninguariam, quae hoc nomen acceperit a perpetua nive, nebulosam.

205. Proximam ei Canariam vocari a multitudine canum ingentis magnitudinis – ex quibus perducti sunt Iubae duo –; apparere ibi vestigia aedificiorum. Cum omnes autem copia pomorum et avium omnis generis abundant, hanc et palmetis caryotas ferentibus ac nuce pinea abundare; esse copiam et mellis, papyrum quoque et siluros in amnibus gigni. Infestari eas beluis, quae expellantur adsidue, putrescentibus.

⁵⁴ FGrHist 275 F 44. Plinius a 203–205. *caputok* között Iubát követi.

⁵⁵ Latinul *Insulae Purpureae*; csak itt említett szigetcsoport; talán a mai Madeira.

⁵⁶ 925 km.

⁵⁷ 370 km.

⁵⁸ 555 km.

⁵⁹ Pluvialia görög neve.

⁶⁰ Vö. Plin. *HN.* 6, 202.

⁶¹ Capraria azonosítása vitatott. Óriásgyíkok a mai Kanári-szigetekhez tartozó El Hierro szigetén élnek. Az óriásgyíkok legtöbb fajtáját még a bennszülöttek kiirtották, ma a szigeten élő elvadult macskák és patkányok veszélyeztetik. Egy fajtájuk maradt meg, a hierrói óriásgyík (*Gallotia simonyi*), hossza 0,6 m.

203. Iuba⁵⁴ a következő dolgokat állapította meg a Boldog-szigetéről: ezek is délnyugati irányban fekszenek, a Bíbor-szigetektől⁵⁵ 625 mérföldre⁵⁶ oly módon, hogy 250 mérföldet⁵⁷ előbb nyugat felé kell hajózni, majd további 375 mérföldet⁵⁸ keletre. Az elsőként elért szigetet Ombriusnak⁵⁹ hívják, itt nyoma sincs épületeknek; a hegyekben egy tó található, a fák nádhoz hasonlatosak, amelyekből vizet lehet kipréselni; a feketékből kesernyés ízűt, a világosabbakból azonban kellemes, ivásra alkalmasat.

204. A második szigetet Iunoniának⁶⁰ nevezik; ezen csak egy kőből épített kis szentély van. A szomszédságában van egy kisebb, ugyanolyan nevű sziget, azután Capraria⁶¹ tele óriásgyíkokkal. Ezekről a szigetekről még látható a ködös Ninguaria,⁶² amely az állandó hóról kapta a nevét.

205. A Ninguariához legközelebbi sziget a Canaria,⁶³ amelyet a rajta élő nagyszámú és hatalmas testű kutyáról neveztek el – közülük kettőt Iubának is hoztak –; a szigeten épületek nyomai is láthatóak. Amíg mindegyik sziget bővelkedik mindenféle gyümölcsben és a madarakban, ez utóbbi sziget datolyát termő pálmaligetekben és fenyőtermésekben is;⁶⁴ bőséggel van itt méz,⁶⁵ folyókban növvő papirusznád és *silurusok*⁶⁶ is. Ezeket a fentebb felsorolt szigeteket vízi szörnyek rothadó testei lepik el szüntelenül, amelyek a tengerből sodródhatnak ki a partra.

⁶² Valószínűleg a mai Tenerife a hófödte El Teide miatt. A sziget legmagasabb pontja ugyanis a 3715 méteres Pico de Teife, amely a tengerészek szerint az összes hegy közül a legmesszebről látható csúcs, és hó van rajta.

⁶³ Canaria neve a latin *canis* (kutyá) szóból származik; ma Gran Canaria. ALZOLA (1989: 13) véleménye szerint ezek a kutyák „tengeri kutyák”, azaz fókák is lehettek. A kanárimadár a nevét a szigetekről kapta.

⁶⁴ Még ma is teremnek Gran Canaria szigetén.

⁶⁵ A canariai datolyapálma törzséből csapolt nedvből készített pálmamézzel ma süteményeket ízesítenek a Kanári-szigeteken.

⁶⁶ Nem azonosított folyami hal, talán harcsaféle.